

kako gospica Lambercierova v skrbi za mene veli dekli, naj vzame svetiljko ter kakó se Lambercier odpravlja me iskat v spremstvu mojega neustrašnega druga, kojemu bi kasneje pripisavali vso čast tega podjetja. V tem trenutku izgine ves moj strah, bal sem se samo, da me v begu ne zalotijo. Pohitim, stečem v cerkev. Ne da bi bil zablodil ali se spotaknil, lepo pridem do lece. Stopim na njo, vzamem biblijo ter se vrnem. V treh skokih sem bil zunaj pozabivši zapreti cerkvena vrata. Brez duška stopim v sobo, vržem biblijo na mizo razburjen; vendar mi je srce bilo od radosti, da sem preprečil pomoč, kojoj so mi bili odločili.

„To“ pravi Rousseau, „navel sem, ne kot vzgled, marveč v dokaz, da nič ne more boječega človeka bolj ohrabriti kot to, če sliši, kako se v sosedni sobi veselo društvo mirno razgovarja in smeje“.

Ne bi bili obravnavali strahu, ko bi bil samo zdravju nevaren, stvar bi potem spadala bolj v šolsko higijeno, strah zavira tudi didaktično vzgojo. V nekaki tesnosrčnosti gojenec napreduje v vednostih, ker ga v vsaki samoti nadlegujejo misli o prikaznih, če tudi o belem dnevi. Po noči vpije na pomoč, pogrinja se čez glavo ter poti od samega strahu. Sam ne spi v sobi za nič. Sploh je takega človeka domišljija napolnjena s samimi fantastičnimi slikami, duh mu ni nikdar

zbran. Ker pa tako radi in povsod poudarjamo svobodo ter pravimo: človek se uči in poučuj naravno, naravi primerno t. j. po svobodnem naravnem vzoru, kako da bi tudi tukaj ne prepodili iz nižjih slojev našega ljudstva omotne tmine, teh železnih oklepov, kako da ne bi razbili, ker obdajejo dušo gojenčeve kakor kitajtki zid. Svobodno se človek razvijaj, svobodno mu bodi obzorje!

Res, da pravijo ljudje: strah ni nič, a vendar je skoro vsakega več ali manj strah. Učitelj že stori, kolikor more, a ta napaka ima svoje korenine globoko v narodu; iztrebiti bi je bilo treba najprej od tam, kjer so, in šele potem čuvati, da ne pridejo v mlada nepokvarjena srca. Ta napaka ima z ozirom na priprosti naš narod svoje mazilo tam, kjer je imajo bistvene napake slabe vzgoje: popularizacija pravil praktične vzgoje. Začetni bi bilo treba skoro tako učiti pravila dobre praktične vzgoje, kot katekizem. V jedro naroda proderi nauk in vzgled dobre vzgoje, v jedro naroda proderite glasovi o bistvenih napakah narodne vzgoje, v jedro naroda proderi ukaz, vsled kojega mora vsak roditelj slušati glas vesti, ki mu velevala: Tako vzgajaj deco svojo, sicer zanemarjaš svojo roditeljsko dolžnost in Bogu boš odgovarjal za to.

Ivo Trošt — Razdrto.

Knjiga Slovenska

XIX. veku.

Matija Majar (Mayer, Majer), r. 7. febr. 1809 v Goričah (Borinov) v Ziljski Dolini, mašnik l. 1836, po mnogih službah na Koroškem bil nekaj let kaplan pri stolni cerkvi v Celovcu, potem župnik v Gorjah, opeša na očeh ter se v pokoju preseli na posled v Prago, kjer živi sedaj zlatomašnik od l. 1883.

V slovenščini je jel delovati v Celovski duhovščini, kjer je A. Slomšek bil mu voditelj, in v knjižici „Troje ljubeznivih otrok“ l. 1838 je I. veselo pripoved za otroke: Pavle Hrastovski vravnal Matija Majar Silan (A. M. Slomška Zbrani Spisi I. str. 236; prim. str. 232). Tako mu je v knjigi: „Ponovilo potrebnih nauk za ne-

delske šole na kmetih" — l. 1854 sestavil III. oddelek: Spisovanje listov str. 315—373. Kaj se ima v liste pisati? Kako liste spisovati, kaka mora biti zvonajna oblika listov, kako spisovati javne pisma in listine, vadba v spisovanju javnih pisem in listin. „Ta knjiga je prava enciklopedija za slovensko ljudstvo“, rekel je o njej M. Majar sam (Vid. str. 446—7 Zbr. Spis. I).

Zgodaj se je seznanil s Stankom Vrazom in v I. knjigi „Kolo“ l. 1842 nahaja se že prvi njegov „Dopis iz Koruške“. Knjiga IV. 1844: „Vile i šta o njih pripoveda narod u Koruškoj“. Knjiga VI. 1847: „Putovanje po kotaru Goričkom, Mletačkom i Tarštjanskom“ od M. Majera Ziljana.

Kmetijskim in rokodelskim Novicam je Matija Majer, domski kaplan, prvi list v Gajici napisal v Celovcu 4. prosinca, češ, kaj u kmetijskih novicah naj bolj dopade meni: 1. Da se novice vsakiga prepiranja sogibljejo . . . 2. Da ne gledajo samo na krajnske Slovence, ampak, da nas vse vkupej bratersko objemejo . . . 3. Da se te novice pomalim u jeziku približujejo narečji bližnjih Slavjanov u Horvatskej, Slavonii, Dalmaciji itd. (l. 1844 str. 11. 12). — Gosp. Jarnik so umerli (str. 103). — Nekaj od Slovincov, o njihovih lastnostih, narodnih pripovedkah in pesmih, posvetnih in svetih, o Sibilah, starem malikoslovju, o sedanjem vzajemnem spisovanju in delovanju narodnem (str. 136—176). Na primer bodi: „Neki mlad Slovenec je pol leta na Nemškem bil, in se je toliko naučil nemšine, kolikor se človek v pol leta naučiti more, ako prej celo nič ne zna zvonaj slovensine. Tisti, ki so dobro nemško znali, so terdili, da se mu je nemšina še močno zapletala v ustih, in da je samo nekako klaverno po nemško čakljal. Mladi ošaben šterkovec pa noče biti več Slovenec, noče več govoriti v svojim maternskim jeziku hvastavši se, da ne zna več slovensko. ker je že vse pozabil. Za vsako stvar je grajomeč popraševal: Wie hasst dos Ding af windisch? — Enkrat so ležale grablje pred njim na tleh znak, da so moleli zoblje

na kviško. On stopuje rahlo na zobe, da je grablišče na kviško migalo, bolj ali manj kakor je na zobe stopil močnejši ali slaběji. Takó si jigraye pa zopet poprašuje: Wie hasst dos? V tem stopi nekako premočno na zobe in grablišče mahne s táko močjo na kviško njemu črez usta, da se mu per tej priči kri curkoma iz nosa perlije. „Te preklete grablje!“ je rekel prav gladko po slovensko. Sadaj je dobro vedel: Wie hasst dos?“ — To je godcova. Táko le sim jaz na Koroškim slišal itd. (str. 138 cf. Dragotin Dežman: „Proklete grablje“ v Koledar. Bleiw. l. 1855 str. 55—57).

Novicam k novému letu (1845) čestita Matija Majer iz Celovca na pr.: „Ko bi ptičica bil, pa perutice imel, bi k novému letu Slovence povsod obiskal; bi vse kraje obletel, kjerkoli živé; bodi na Zili ali Dravi, na Savini ali Savi, na Muri ali Béli, na Pivki ali Ljubljanci, pri Koritnici ali Nadiži ali pa blizo morja silniga — povsod bi jim srečo vošil, veselo sprepéval — trikrat bi „Slavo“ glasno zagnal, da bi po vsi Slavonii razlegalo se. Pervo: Slava Bogu, de smo dočakali srečno noviga leta! Drugo: Slava nadvojvodu Janezu prejasnimu, ki je „Novice“ nam priskerbel! Tretjo: Slava slavni družbi kmetijski na Krajnskem, ki nam „Novice“ izdaja! Vsim dobrim dušam, dragim domorodcam in zlatim prijatelam bi vošil po staro-slovenski navadi, de bi bili zdravi, ko ribice v vodi, veseli, ko ptičice v gojzdu, močni, ko medved v gori — in de kratko povem, sprepeval bi sladko slovensko, de bi njim vsim, ki bi zaslišali, od ljubezni do slovensine serce se vnmalo. — Pa joj, jez ptičica nisim, perutic tudi nemam; leteti ne morem, še peti neznam; samo želje preserčne, samo ta listič béli Vam pošljem itd. (str. 2)!“ — Slovénске besede (str. 155—186) v razgovoru, v katerem Radislavu lepo svetuje, kako naj se slovensčina vzbuja in pospešuje, zlasti po dobrih šolah. „Da se šole poboljšajo, morejo naj več pomagati duhovniki in učitelji in pa šolski starešini. Taka je. Duhovniki so duša za šolo. Srečna soseska, ki ima skerbllivega duhovnika in prid-

nega učitelja, ktera imata do otrok in do slovenščine veselje itd.“ —

Slovenska želja. Vsegamogočni Bog, mogočni Oče vsih narodov! glej, na početku novega leta (1846) k tebi pritečemo, se spodobno zahvalimo za milosti, kar smo jih vlani od tebe prejeli. Mnogo dobrot si po očetovo nam dodelil in serce nam je od veselja poskakovalo.

Bog premili, na vsem tebi hvala!
Kar je bilo, da nam še ostane!

Pa tudi gorke solze so nam têkle po licu blédem, kadar je huda nesreča nad nas perhrula.

Bog premili, na vsem tebi hvala!
Kar je bilo, saj da več ne boče!

Vsliši nas, svoje otroke, ki te tréh zlatih darov iskreno prosimo, ker jih neobhodno potrebujemo. Pervi zlati dar: daj! da nam na nebu svetlo sonce sije, — o j preljubo rumeno sončice! . . . Drugi zlati dar: daj! da nam v domovini sije še drugo sončice, — o j presvétli kralj in cesar Ferdinand! . . . Tretji zlati dar: daj! da v sercih naših domorodcev sije še jedno sončice, — o j žlahtna ljubezen do naroda našega itd. (Novic. str. 2)! — Zernce gorušično t. j. 5 gold. sr. vredništvu, da pošilja jedne Novice nar pridnišimu šolnimu pripravniku v Ljubljani, druge pa jednemu v Celji, ki ima naj bolj veselje s slovenščino. Radislav (str. 39). — Vesela vest, da je A. Slomšek vladika Labudske cerkve (str. 119 — 128).

Slovenske misli, dopis v Novicah l. 1847 (str. 2—10), kaj na pr. želimo zdaj za naše slovstvo: da bi vsigdar upotrebovali obči naš pravopis, besede znane vsim Slovencam in morebiti še drugim Slovanam, da bi se varovali kovati novih besed, da bi skerbili za slog slovanski, naročili si drugih slovanskih knjig ali časopisov in jih brali, da bi nam naši pesniki po slovensko pesme zlagali, da bi v Novicah radi napisali, kar narodnost in narodno izobraževanje zadene, po-

stavim od šolskega izpraševanja itd. — Pod naslovom: Slovenščina na Koroškem — vesel popisuje Radislav tako slovensko izpraševanje v seminišču Celovškem (str. 91). — Slovenski besednik za poduk in kratek čas (59—192). — Prva knjiga njegova tudi v Gajici pa je:

1. Pesmarica cerkevna, ali Svete Pesme, ki jih pojó ilirski Slovenci na Štajerskim, Krajskim, Koroškim, Goriškim in Benatskim in nektore molitvice, litanije in svet križoven pot, zbral in na svet izdal Matia Majer, kaplan pri stolni cerkvi v Celovcu. L. 1846. Nat. in zal. J. Leon. 12. XXVIII. 29 — 236. — V predgovoru (III—XXVIII) opisuje pesmi ter naposled pravi: „Zapisival sim jih na tenko, kakor ljudi izgovarjejo . . . Tudi sim v te bukvice vzel jedno ilirsko. Dvé v Čeah obče navadni sim po našim poslovenil, že zato, da bi se vidilo, kako so si ilirsko- in česko-slovenske pesmi močno podobne v smislu in v besedah. Jedna je istrianska . . . Pravopisa sim se v teh bukvicah deržal občega, zato ker je med Slavjanimi, ki s latinskimi pismeni pišemo, naj bolj razprostranjen . . . Napravi so s dvojnim številam zaznamenovani“ . . . Od str. 237: Kazalo, po redoma, kakor cerkevno leto teče. Adventne pesme. Koledniška. Božične . . . Kazalo v abecednem redu. —

Slava Bogu v višavah in na zemlji mir ljudém dobrega serca! Prihajalo je rumeno sončice tudi nam Slavenam! Kar smo iskreni domorodci želeli, to se je, hvala Bogu! 15. Brezna tega leta zgodilo. Presvitli naš Cesar Ferdinand so dali vsim svojim narodam ustavo (konstitucijo)! Tako je pisal ves navdušen Matija Majer l. 1848 v Novice (str. 50), češ: Pri nas je tako, da v Celovcu, kar stojí, še nikoli ni bilo takega veselja. Na novim velikim tergu stojé ljudje, gospoda, šolska mladost, kmetje, duhovniki . . . Danes smo ustanovili narodno stražo . . . Vse kar hlače nosi, ima béle kokarde . . . Celovec je razsvitljen . . . Kaj bomo pred vsim drugim naj serčnejši

svojim poslanikam naložili, da za nas na zborih govoré? . . — Marljivo je dopisoval tedaj v Slovenijo na pr. l. 1848: Slaveni in Nemci (l. 2—5). Sloga slovenskih društev (47. 48). Kralj Matjaž (str. 44). Slavenska sloga. Dežele našega cesarstva itd. — L. 1849: Učilišne knjige slavenske (l. 6—8). Slovensko slovstvo (cf. Drobntince). Ponatiski iz „Pravil“ in iz „Predpisov“. — Ilirskoslavenski jezik (str. 388). Čitanka (str. 412) na pr. za Slovence u nižjem gimnasiju mora 1. biti tiskana s latinskimi i cirilskimi tiskavinami i pisavnimi pismeni; 2. mora obseči u prvoj polovici sostavke slovenske, u drugoj ilirske. To je glavna stvar, vse drugo je le malenkost. — L. 1850: Učilišne knjige itd. itd. — Takrat je priobčil:

2. Pravila kako izobraževati ilirsko narečje i u obče slavenski jezik. Spisal Matia Majar u Celovcu. U Ljubljani nat. J. Blaznik. 1848. 8. V. 130. — „Dvě stvari dokazujem u ovoj knjižici, prvič: da se mora dosadanjih 14 do 16 slavenskih književnih jezika i jezikičev uzajemno približevati, a ne se oddaljavati; drugič: kako se moraju ilirska podnarečja, namreč: slovensko, horvatsko i serbsko izobraževati, da se po malo približaju . . . Pisal sem po ilirsko-slovensko pa tako, da bi bilo, kolikor moguće, lahko razumljivo Slovencem i zajedno Horvatom i Serbljem itd. (str. III. IV). Krasna so v tej knjigi nepreměnljiva prirečja, slavenski izreki i do 1400 slavenskih poslovič (str. 92—129).

3. Predpisi latinsko- in cirilsko-slavenski. Spisal in na svétlo izdal Matia Majar. U Zlatnom Pragu léta 1849. Tisk. B. Haaze. (Predgovor v 15 odstavkih je pisan na Višarjih. Ponatisnjen v Sloveniji l. 1849 str. 288—296).

4. Slovnica za Slovence. Spisal in založil Matia Majar. U Ljubljani léta 1850. 8. 51. Nat. J. Blaznik . . „Ta slovnica uči tako govoriti in pisati, da bi, kolikor je mogoče, lahko razumili Slovenci, Horvati in Serblji — ona uči govoriti in pisati po čisto slovensko, po gospodsko, po književno, ali kakor nekteri to imenujejo: po ilirsko, po jugoslavensko . . . Ta slovnica je kratka; dokazov za pravila najdeš u mojej knjigi: „Pravila kako izobraževati ilirsko narečje itd.“ Ta knjižica ima tri razdèle: 1. Naukoslovje za učitelje posebno potrebno. 2. Slovnico. 3. Pravopis . . U Žabnicah mēseca Novembra léta 1849. —

5. Spisovnik za Slovence. Spisal Matia Majar. U Celovcu 1850. 8. 68. Nat. J. Leon. — Predgovor je spisan u Šumičičah pri Zili; knjiga pa ima v sebi nauk: O pravopisanju. O spisovanju u obče. O spisovanju listov, javnih pisem in listin, ki so na pr. izpiski, plačilni, prejemni, odgovorni, vojni listi, svēdočbe, zavezna i ženitbena pisma. Oporoka. Javni oglasi. Prošitbe. Domovnice.

Književnost.

Slijepčev prijatelj. List za promicanje uzgoja, obuke i inih probitaka slijepaca. Izdaje i uređuje Vinko Bek, učitelj Bukevski, dop. član hrv. ped. knjiž. zbora u Zagrebu. I. zvezek. — Vedno lepše razvijajoča se pedagoška književnost hrvatska je pred nekoliko tedni pognala spet lep nov cvet, zgoraj navedeni list, ki je prvi te vrste ne samo v Hrvatski, ampak sploh v avstrijsko-ogrski državi. „Slijepčev prijatelj“ si je postavil trojno nalogo: prvič

hoče roditeljem, ki imajo od rojstva slepe ali pozneje oslepele otroke, kakor tudi učiteljem in sploh prijateljem teh nesrečnih bitij podajati navodila, kako jim je odgajati slepce od prve detinske dobe, potem v dobi občne šolske dolžnosti in po završeni ljudski šoli; drugič hoče med razumništvom obuditi zanimanje za te nesrečnike, da bi jim z ustanovo posebnih zavodov ali s strokovnim izučanjem ljudsko-šolskih učiteljev pomagalo do višje omike, na ta